

Národní přírodní rezervace Králický Sněžník

Pro odlehlost a špatnou dopravní přístupnost je Králický Sněžník turisticky navštěvován méně než jiná území odpovídajícího významu, snad i proto je dodnes téměř panenskou krajinou.

Národní přírodní rezervace a národní přírodní památky Česka

Národní přírodní rezervace (NPR) spolu s národní přírodní památkou (NPP) jsou zástupci kategorie tzv. „maloplošných chráněných území“, avšak na rozdíl od přírodní památky a přírodní rezervace, uvedených v minulém čísle, se jedná o chráněná území s národním či mezinárodním významem.

Národní přírodní rezervace (NPR) jsou rozlohou menší území mimořádných přírodních hodnot, s charakteristickou geologickou stavbou a specifickým reliéfem, na něž jsou vázány unikátní ekosystémy v národním, případně mezinárodním měřítku. Např.: NPR Karlštejn, NPR Radhošť či NPR Praděd. Lokality patřící do této kategorie chráněných území vyhláší Ministerstvo životního prostředí ČR a jsou označeny zelenou tabulí s velkým státním znakem a nápisem „Národní přírodní rezervace“. Jistě jste si všimli, že v lese se občas vyskytují stromy, na jejichž kmeni jsou nakresleny dva vodorovné červené pruhy o šířce 5 cm, oddělené stejně širokou mezerou. Právě takto bývají vymezovány hranice národních přírodních rezervací, kde se tyto značky kreslí na stromy, sloupky apod., zpravidla v místech lomů či změny směru průběhu jejich hranice.

Národními přírodními památkami (NPP) se vyhláší přírodní útvary menší rozlohy, různé geologické a geomorfologické výtvo-ry, naleziště nerostů, zkamenělin nebo vzácných a ohrožených druhů živočichů a rostlin v částech ekosystémů, s národním nebo i mezinárodním vědeckým, ekologickým či estetickým významem. Např.: NPP Kozákov, NPP Pravčická brána či NPP Býčí skála. Tyto lokality jsou taktéž vyhlášeny Ministerstvem životního prostředí ČR a jsou u přístupových cest označeny zelenou tabulí s velkým státním znakem a nápisem „Národní přírodní památka“. Jejich hranice jsou označeny podobně jako u národních přírodních rezervací.

Na území naší republiky je vyhlášeno 110 národních přírodních rezervací a 101 národních přírodních památek, jejichž plocha je 27 873 ha (u NPR) a 2 691 ha (u NPP), což

představuje 0,35 % (NPR), resp. 0,03 % (NPP), rozlohy Česka (stav k roku 2000).

NPR Králický Sněžník

Národní přírodní rezervace Králický Sněžník byla vyhlášena v roce 1990. Plocha této rezervace je 1 694,67 ha, přičemž bylo, z důvodu omezení rušivých vlivů okolí, kolem ní vymezeno ještě ochranné pásmo o rozloze 1 371,24 ha. NPR Králický Sněžník leží v centrální vrcholové části stejnojmenného, jinak po Krkonoších a Hrubém Jeseníku třetího nejvyššího pohoří naší republiky v nadmořské výšce 820–1424 m. Účelem rezervace je ochrana přirozených a přírodě blízkých společenstev, vázaných na specifický geologický podklad a reliéf horského masívu Králického Sněžníku. Rovněž jsou chráněny periglaciální a krasové jevy, prameniště a rašeliniště. Samotný Králický Sněžník nepatří k rozsáhlým horským celkům, větší jeho část zasahuje do Polska. Na našem území má délku ve směru severovýchod–jihozápad 16 km a je široký 12 km. Nejvyšším bodem tohoto pohoří a zároveň zdejší NPR je Králický Sněžník (1423,7 m n. m.). Název Sněžník vyplývá z dlouhého zimního období; ve vrcholových partiích se sněhová pokrývka drží 120–180 dní. Od vrcholu vybíhají na naše území dva hřebety; západní hřbet (Jelení vrch 935,7 m n. m., Klepý 1143,6 m n. m., Bílý Kámen 1184 m n. m., Malý Sněžník 1337,7 m n. m.), po kterém prochází evropské rozvodí Odry–Dunaj, a východní hřbet (Stříbrnická 1250,1 m n. m., Černá kupa 1294,9 m n. m., Sušina 1321,2 m n. m., Podbělka 1307,4 m n. m., Chlum 1115,8 m n. m.). Mezi těmito hřebety se nachází široké údolí Moravy, která pramení ve vrcholové části Králického Sněžníku.

Toto území je velice zajímavé jak po geologické, tak i po geomorfologické stránce. Králický Sněžník patří mezi kerná pohoří Českého masívu, které vzniklo v mladších třetihorách v důsledku tektonických zdvihů. Je tvořeno přeměněnými, tzv. metamorfovanými horninami (ruly a svory), v menším rozsahu jsou zde zastoupeny i krystalické vápence a dolomity, amfibolity, kvarcity

DEFINICE, POJMY

Kamenný polygon – kamenné obrázce tvaru polygonu vzniklé mrazovým tříděním v důsledku nerovnoměrného tání a mrznutí.

Periglaciální podmínky – klimatické podmínky panující v chladných podnebných zónách, kde největší roli hraje mrznutí a tání vody, při němž dochází k tzv. mrazovému zvětřování. Voda proniká drobnými puklinami do skály a po zmrazení se mění v led, přičemž zvětší svůj objem o 1/11 a trhá okolní skálu. V současné době panují periglaciální podmínky např. v severních oblastech Aljašky a Sibiře.

Tor – vrcholové skalisko modelované mrazovým zvětřováním. Mrazový srub je skalní výchoz modelovaný mrazovým zvětřováním.

ZAJÍMAVÉ INFORMACE

HRŮMAS, J. a kol. (2002): Podzemí v Čechách, na Moravě, ve Slezsku. Olympia, Praha, 272 s.

RYBÁŘ, P. a kol. (1989): Encyklopedie – Přírodou od Krkonoše po Vysočinu. Kruh, Hradec Králové, 392 s.
<http://www.sneznik.cz>

APLIKACE DO VÝUKY

Otázky a úkoly:

1. Zamyslete se, které geologické a geomorfologické procesy se podílely na vzniku Králického Sněžníku. Jmenujte další pohoří na území Česka, která vznikla podobným způsobem. Určete, která z našich pohoří vznikla jindy a jiným způsobem. Jak tyto rozdíly vysvětlíte laikům?
2. Řeka Morava je dlouhá 353 km a odvodňuje asi 27 % území Česka. S pomocí atlasu, geografických tabulek a jiných zdrojů zjistěte, jaké postavení má Morava z hlediska uvedených parametrů v porovnání s ostatními českými řekami?

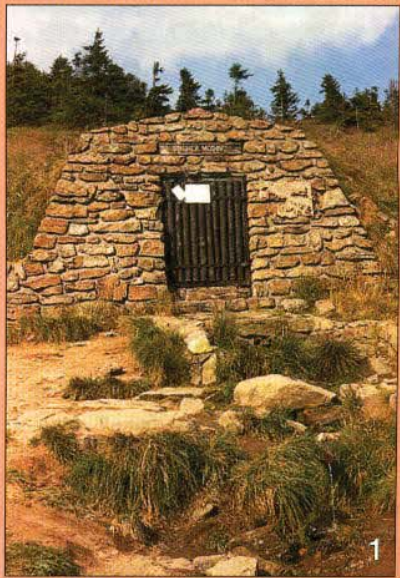

Foto 1: Ve vrcholové části Králického Sněžníku pramení nejvýznamnější moravská řeka. Na snímku pramen Moravy.

Foto 2: Vrchol Králického Sněžníku s ruinami po rozhledně, která byla postavena v letech 1895 až 1899, dosahovala bezmála 34 m a byla pro havarijní stav odstraněna 11. října 1973.

Foto 1 a 2: M. Krížek

2

a kvarcitické břidlice. Památkou na čtvrtohorní doby ledové a na periglaciální podmínky, které během nich tady panovaly, jsou rozsáhlá kamenná moře, kamenné polygony, mrazové sruby a tory. V údolí horního toku Moravy vznikly v ostrůvcích krystalických vápenců a dolomitů četné jeskyně (Patzeltova j., Propáстка, Mramorová j., Kančí díra aj.). Nejznámější z nich jsou Tvarožné díry. Tato jeskyně je 240 m dlouhá a vedou do ní tři vchody. Jeskyní z větší části protéká podzemní potok vlévající se do horního toku Moravy, avšak pocházející z vápencového území na polské straně pohorí, teče tak proti směru povrchového odvodňování, tedy v opačném směru než povrchově tekoucí vodní toky. Výzdoba této jeskyně je chudá, významný je však výskyt nickamínku, kterému zdejší říkají tvaroh a odtud má tato jeskyně i své jméno. Ze zdejších krasových jevů je třeba ještě připomenout Mléčný pramen, jehož vydatnost je 31,4 l/s. Jde o tzv. výstupný krasový pramen, tzn. že vody vytékají na povrch pod tlakem. Jeho zdrojnicí je potok Poniklec, jehož vody mizí v ponorech a plynou do pramene podzemními jeskyněmi, dlouhými nejméně 1,5 km, přičemž překonávají výškový rozdíl 86 metrů. Jméno tohoto pramene pochází z bílého zakalení vody, k němuž dochází po povodních. Souvisí to s vysokým obsahem uhličitanu vápe-

natého, který je takto transportován ze zdrojových krasových oblastí. Kromě samotného Králického Sněžníku, na jehož vrcholu lze najít ruiny po bývalé rozhledně a pod jehož vrcholem pramení největší moravská řeka, je neméně významný i další vrchol Králického masivu (i když už leží mimo hranice NPR Králický Sněžník). My jej nazýváme Klepý (1143,6 m n. m.) nebo Klepáč, avšak Poláci příhodněji Trojmórski Wierch, protože je významným povrchovým rozvodím třech moří. Z východních svahů jsou vody odváděny do Moravy a Dunajem do Černého moře. Ze západních svahů v Polsku tečou vody do Kladské Nisy (úmoří Baltského moře). Na jižním temeni pramení Lipka, která je přítokem Tiché Orlice a patří do povodí Labe a úmoří Severního moře.

Výjimečnost této národní přírodní rezervace je také v tom, že její vrcholové partie jsou spolu s vrcholovými partiemi Krkonoš a Hrubého Jeseníku jediné oblasti u nás, které se nacházejí nad horní hranicí lesa. Jsou zde tedy zastoupena u nás vzácná subalpínská a alpínská společenstva vrcholo-

vých holí. V chráněném území se vyskytují některé vzácné druhy rostlin, např. oměj šalamounek, jestřábník alpský, kamzičník rakouský, protěž norská, ovsíř dvouřizný, ostřice Biegelova, zvonek vousatý (jde o nejzápadnější místo výskytu tohoto vý-

Téměř panenská krajina Králického Sněžníku je díky relativně přísné legislativě chráněna pro další generace. To ovšem neznamená, že výjimečnost zdejších krás není zpřístupněna veřejnosti. Cesty za poznáním mohou začínat i zde – na pomyslné „střeše“ Evropy.

značného jesenického endemita). Celkem se na území NPR Králický Sněžník nachází 77 druhů rostlin náležející do Červeného seznamu cévnatých rostlin ČR. To je asi 14 % z celkového počtu 540 zde nalezených druhů. Ze vzácnějších druhů hub zde byl nalezen květnatec Archerův a holubinka

Quéletova. V údolí potůčku nad Strašidly roste na kůře stromů velmi vzácný lišejník *Lobaria pulmonaria*. Jde, kromě Šumavy, o jedinou známou lokalitu u nás. Z chráněných druhů živočichů žijí v rezervaci např. myšivka horská, jeřábek lesní a linduška horská. Z velkých savců je zde možné spatřit i hbitého kamzíka horského.

Marek Krížek
katedra fyzické geografie
a geoeekologie PřF UK Praha